

УДК 008: 130.2:316.722

Галина Абрашкевічус

ВПЛИВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИЧНОСТІ

У статті аналізується ідентичність у контексті впливу на неї міжкультурної комунікації. Актуальність проблеми ідентичності, її багатогранність у сучасних умовах зумовлена тим, що соціальна реальність, відображена цим поняттям, прийшла в рух, приводячи до трансформації поглядів на визначення індивідом культурної ідентичності.

Ключові слова: ідентичність, самоідентифікація, міжкультурна комунікація, культурна ідентичність.

Abrashkevichus G. The influence of intercultural communication on the problems of identity

The author in the article analyzes identity theme in a context of influence on it of intercultural communications. The urgency of a problem of identity, its many-sided nature in modern conditions is caused by that the social reality displayed by given concept, has started moving, leading to transformation of sights at definition by the individual of cultural identity.

Keywords: identity, self-identification, intercultural communications, cultural identity.

Абрашкевичус Г. Влияние межкультурной коммуникации на проблемы идентичности.

В статье анализируется идентичность в контексте влияния на нее межкультурной коммуникации. Актуальность проблемы идентичности, ее многогранность в современных условиях обусловлена тем, что социальная реальность, отображенная данным понятием, пришла в движение, приводя к трансформации взглядов на определение индивидом культурной идентичности.

Ключевые слова: идентичность, самоидентификация, межкультурная коммуникация, культурная идентичность.

Актуальність проблеми ідентичності, її багатогранність в сучасних умовах зумовлена тим, що соціальна реальність, відображена цим поняттям, прийшла в рух. Кардинальні зміни охопили практично всі форми суспільного життя. Політичні, економічні зміни призвели до розширення взаємозв'язків і взаємозалежностей представників різних країн, народів і культур. На думку вчених, ХХ століття стало справді проривом у сфері пошуку ідентичностей, що ознаменувало собою формування нового глобального інформаційного та ідентифікаційного простору, породжуючи різні методи його вивчення.

Безумовно, що у світі, який динамічно змінюється, індивіди, етноси, нації і держави потребують визначення нових орієнтирів розвитку, їм важко залишатися в межах одного разу прийнятої ідентичності. Тому у фокусі гуманітарного наукового інтересу актуальними стали дослідження сутності ідентифікаційних процесів, мотивація і принципи “зміни ідентичностей”, що зумовило написання цієї статті. Видима трансформація суспільних процесів призводить до множинності підходів опису та розуміння соціальної реальності, а ідентичність виступає своєрідною “призмою, через яку розглядаються, оцінюються і вивчаються багато важливих рис сучасного життя” [1, 176]. Знання про сучасне життя визначається як багатоаспектне, що складається з різнорівневих і взаємозалежних компонентів-контекстів, у яких ідентичність розглядається як філософська, соціальна, культурологічна, психологічна категорія, вона виступає категорією “інтердисциплінарного знання” [2].

У контексті вивчення динамічних соціокультурних процесів в Україні особливий інтерес у вітчизняних культурологів викликає проблема етнічної, національної та культурної ідентичності. Вченими аналізуються особливості впливу на формування зазначених ідентичностей сучасного діалогу культур, співвідношення та взаємозв'язок з регіональними етнічними процесами. Формована національна ідентичність при цьому розглядається як складний багатовимірний феномен, опис якого представляє не лише гуманітарний науковий інтерес для України, але й практичну потребу, тому що дозволяє вийти на соціальне управління етнокультурними процесами, що спри-

яє сталому розвитку країни в цілому та окремих регіонів, зокрема. Продуктивність такого роду наукового аналізу очевидна, оскільки він спирається на реальну множинність культур, присутніх в єдиному просторі полікультурного українського соціуму, а знання узагальнених форм трансляції культурного досвіду і способів засвоєння індивідом “Іншого” етнічного, соціокультурного оточення сприяє формуванню принципів толерантності у побудові національної культури.

На суперечливі, внутрішні, локальні ідентифікаційні процеси, безумовно, впливають проблеми глобалізації та міжкультурна комунікація. На думку Мануеля Кастельса, людство сьогодні стикається з подвійним викликом – викликом “самобутності в умовах відкритості” [3].

Внутрішнє, локальне усвідомлення приналежності до конкретного етносу, народу є чи не найбільш стійкою характеристикою процесу особистої етнічної та культурної ідентифікації. Одночасно з цим, на певну стабільність етнічної ідентичності впливають мережі комунікацій, які швидко розширюються, інтеграція, обмін і взаємозв’язок між людьми та культурами. Спостерігається зростання інтенсивності, обсягу і швидкості культурного обміну. Нові поведінкові характеристики в ході такої взаємодії вибудовують політику культурного плюралізму. На рівні держав політика культурного плюралізму впливає на формування національної ідентичності. На думку німецького філософа Курта Хюбнера [4], ідентичність нації сьогодні стає таким самим необхідним практичним постулатом людського співіснування, як і ідентичність індивідуального обличчя. Поступово приходить розуміння того, що створення єдиної національної культури – важливий чинник соціальної інтеграції всередині країни і затвердження її самостійного національно-державного існування в зовнішній політиці. Це неминуче призведе до розквіту нових видів ідентичності в умовах глобалізації.

В епоху глобалізації ідентичність характеризується певною рухливістю, множинністю, незавершеністю і контекстуальністю, тому в західній та вітчизняній гуманітаристиці сьогодні широко представлені дослідження різних її видів: соціальної,

особистісної, культурної, територіальної, регіональної, етнічної, національної, геополітичної та ін.

У сучасній науці склалася традиція поєднання філософського і соціально-гуманітарного розуміння “ідентичності”. Відбулося їх взаємопроникнення та взаємовплив. Терміни понять “ідентичність” (від пізньолатинського “*identicus*” – тотожний, однаковий) і “ідентифікація” (від “*identifico*” – ототожнюю) набувають нового значення, міцно входять у словники гуманітарного знання ХХ і початку ХХІ століття. Традиційно поняття “тотожність” мало фундаментальне значення, виступало як характеристика буття, однак при цьому відбувалася відміна тотожності від схожості, подібності і єдності. Подібними називалися предмети, що володіють одним або кількома загальними властивостями. Вони вважалися тотожними, якщо їх якості подібні. У матеріальному світі повної тотожності об’єктів бути не може, навіть за наявності ідентичності. Тільки при підвищенні цього світу до людських відносин і духовності з’являється можливість тотожності і необхідної його умови – єдності. Саме дослідження численних можливостей встановлення зв’язків між сталістю і зміною в досягненні єдності, розкривають сутність сучасного поняття ідентичності. Воно трактується як “самість” (самоідентифікація) і тотожність індивіда у відносинах з “Іншим”. Прояв цих відносин визначає процес соціальної взаємодії, під час якого індивід бачить і формує себе таким, яким його бачать інші.

Завдяки роботам західних вчених Е. Еріксона[19], Ч. Тейлора [5], Д. Келлнера[6], дослідження “ідентичності” (“*identity*”) і “процесу ідентифікації” (“*identification*”) сформувало філософсько-соціологічний дискурс проблеми. “У премодерних суспільствах ідентичність не була проблемою і тому не могла становити предмета обговорення чи дискусії. Індивід не був схильний ні до кризи ідентичності, ні до радикальної зміни цієї ідентичності,” – пише Дуглас Келлнер [6, 141]. Саме епоха модерну породила ідею вдосконалення, проектування нових і демонтажу попередніх, застарілих устроїв. Сучасна філософська енциклопедія трактує “ідентичність” не як властивість (тобто щось притаманне індивіду з самого початку), а як

відношення, процесуальність і свободу вибору. “Вона формується, закріплюється (або, навпаки, перевизначається, трансформується) тільки в ході соціальної взаємодії” [7, 78].

Схильність до трансформацій соціальної реальності в Україні, невизначеність і концептуальна розмитість, що знаходяться на стадії формування громадянської, національної ідентичності змушують сучасних вчених пильно аналізувати відносно стабільні її форми – етнічну, культурну, конфесійну, різні локальні ідентичності, завдяки яким підтверджується теза про соціокультурну взаємодію представників різних культур.

Відомо, що культурні форми життєдіяльності в поліетнічному середовищі припускають приналежність людини не тільки до якої-небудь соціокультурної групи, але і до етнічної спільності. У процесі повсякденного життя в такому соціумі індивід засвоює мову, культуру, традиції, соціальні та етнічні норми рідного етнічного оточення і одночасно з цим формує необхідні навички комунікації з іншими народами та культурами. Тому “заклопотаність культурною відмінністю викликала до життя союз культури та комунікації, визнання міжкультурної комунікації як унікального поля наукових досліджень” [8, 6] та виявлення принципів взаємодії. Це зумовлює можливість протікання процесів ідентифікації, в яких, згідно з теорією М. М. Бахтіна, справжнє “Я” людини виявляється в його ідентифікаціях з “Іншим”, формуючи соціальний і особистісний досвід результативної і позитивної (інтеграція) або негативної та конфліктної (конфронтація) міжкультурної комунікації з ним.

Міжкультурна комунікація, стаючи невід’ємним фактом життя сучасної людини, ускладнює його сприйняття світу, що призводить до пошуку відповідних пізнавальних засобів. Безумовно, різні форми міжкультурної комунікації впливають на вибір ідентичності. Під час спілкування з “Іншим”, розуміння його культури індивід опановує “мистецтвом переживання”, формує вміння подивитися на себе з боку, критично осмислити мотивацію оцінок, особливості поведінки, “не можна розділити розуміння і оцінку: вони одночасні і складають єдиний цілісний акт” [9, 346].

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що різні види ідентичності формуються під час взаємодії суб’єктів, але аж ніяк

не завжди за правилами традиційної логіки (“свій” – “чужий”). Це особливо проявляється сьогодні, коли способом життя індивідів стає не стабільність, а мобільність, постійне перебування в межах різних, культурних комунікативних полів. Сучасна людина швидше переміщається, змінює місце проживання, менш характеризується стійкою територіальною прихильністю, нею напруцьовується “критична” маса необмежених культурних контактів у комп’ютерному віртуальному просторі. Культурний простір при цьому є не тільки сферою співіснування різних культур, а й можливістю їх діалогічної взаємодії. Залучення індивіда до даних інформаційного поля визначає культурний простір як особливий “комунікативний універсум”.

Сформована під впливом різних джерел інформації “культурна ідентичність сприяє визначальному впливу на процес міжкультурної комунікації” [10]. Комунікація, як спілкування між представниками різних культур, зумовлює діалог, який здійснюється через освіту особливого комунікаційного поля смислового перетину. У процесах спілкування з “Іншим” і його культурою проявляється взаємодія індивіда з соціально певними ролями, цінностями, нормами і звичаями, установками та очікуваннями, які особистість “повинна вибирати і репродукувати, щоб досягти ідентичності в складному процесі взаємного визнання” [11, 142].

Сформована соціальна ідентичність, як усвідомлення індивідом своєї належності до тих чи інших соціальних груп і спільнот, являє собою конкретно зумовлену інтерпретацію і реалізацію соціального запасу знань, завдяки якому вона підтримується і видозмінюється. Соціальний запас знань, отриманий у ході міжкультурної комунікації, виступає умовою прийняття і розуміння “Іншого”, спілкування з ним і надає “в моє розпорядження схеми типізації, необхідні для більшості щоденних справ повсякденного життя – не тільки типізації інших людей ..., але й типізації будь-якого роду подій і досвіду, як соціальних, так і природних” [12], а моє особистісне “Я” формується в результаті досягнення балансу між індивідуальною та громадською ідентичностями. Тому проблема соціальної ідентичності має свій етнокультурний аспект. Знання про етнічність ви-

ступують як знання про форму соціальної організації культурних відмінностей. Етнічна ідентичність як ідентичність відмінностей актуалізує міжкультурні комунікації. Взаємодія індивідів і груп, які належать до різних культур і мов, призводить до практичних контактів. Ефективність таких контактів визначається ступенем пристосування і спілкування їх ініціаторів у комунікативному полі поліетнічного соціуму. Як правило, етнічність формується й існує в контексті того соціального досвіду, з яким ідентифікують себе люди або ідентифікують їх члени інших етнічних груп. Для сучасної людини етнічна ідентичність стає значущою опорою, тому що вона символізує собою безперервний зв'язок з традиціями і цінностями минулого, стадіями стабільності соціуму. Соціокультурний підхід до етнічності виводить її з глибинних рис тільки внутрішнього світу людини, перетворює на одну з безлічі соціальних ролей, здійснюваних індивідом в інтересах особистої або групової солідарності і користі. При цьому кола повсякденних соціальних зв'язків, міжкультурна комунікація безпосередньо впливають на феномен етнічності, формуючи стійкі ідентифікаційні погляди (особистісні, культурні, регіональні).

У поліетнічному соціумі, у сучасних умовах індивід може ідентифікувати себе з будь-яким етносом, культурою, дотримуючись практичних цілей забезпечення успіху в матеріальній або політичній, у духовній сфері. При цьому визначення ідентичності індивіда завжди буде нести в собі відповідь на запитання “Хто я?”, як відповідь про суть і перспективи його ідеального розвитку в цьому соціумі. Формування і пошук відповіді на запитання “Хто ми?” вирішує проблему визначення колективної, національної ідентичності і припускає інтегративний синтез індивідуальних і колективних ідентичностей, старих і нових традицій і цінностей. З цього випливає, що етнічна ідентичність у поліетнічному соціумі неминуче визначається і як соціальна, має подвійну характеристику: з одного боку, вона – відносно стійка, замкнута система поглядів, архаїчних традицій та цінностей, з іншого боку – схильна до динаміки, впливу соціокультурного середовища, включає сучасні норми соціального співіснування та міжкультурних комунікацій, на її

основі формується національна ідентичність. При цьому жодна ідентичність (етнічна, соціальна, національна) не є повністю особистісною, оскільки завжди існують зовнішні соціальні об'єкти, які впливають на результат остаточного вибору людини під час соціальної взаємодії.

Якщо періодично не позбуватися від старого, в тому числі від своїх минулих “Я-ідентичностей”, то не можна бути відкритим новому, якісному оновленню, в якому етнічна ідентичність може виступати як культурний феномен, що змінюється. Кліффорд Гірц вважає, що “... культура неминуче включена в такі процеси – приймаючих “даностей “соціального життя” [13]. Це призводить до певних трансформацій культури, нових рішень проблем у процесі “зміни ідентичності” та самоідентифікації. З цього випливає, що чим глибше міжкультурні контакти, тим різноманітніше переживання людиною своєї етнічної ідентичності, як засобу самовизначення і самоактуалізації, тим істотніше вплив на визначення нею культурної ідентичності. Етнічна приналежність людини змушує її визначати себе по відношенню до інших соціумів і світу “зовнішньої культури”, а ідентичність виступає як складна культурна система.

Аналізуючи проблему визначення індивідом культурної ідентичності, британський культуролог Стюарт Холл [14] вважає, що пошук слід вести в діалогічних відносинах між безперервністю історії та постійними зламами в ході її протікання. Уривчастість історії та суперечливість ідентичності визначаються вченим як неминучі супутники постійних суспільних трансформацій. Погляд же на історію як на пряму, безперервну лінію, завдяки ідентичності, дає людям почуття впевненості та приналежності до своєї культури, впливає на їх самоідентифікацію.

Самоідентифікація в процесі суспільних трансформацій – одна з найбільш гострих, “болючих” екзистенціальних питань сучасного світу і людини. Сьогодні самоідентифікація індивіда виступає, на думку Ентоні Гідденса [15], як незакінчений проєкт, що розвивається. Особа просто не може не самооновлюватись, і це не катастрофа, а закономірний соціальний процес, якому відповідає нова філософія часу і самого життя. “Минулі

і кожна нова іпостасі особистості існують в різних площинах, у різних ціннісних системах, і тому не піддаються безпосередньому протиставленню або порівнянню. Переходячи з однієї ідентичності в іншу, людина обирає нову “мову” для самовираження, нові горизонти індивідуального буття ...” [16, 39]. Коли різноманітність особистих ідентичностей ставиться під сумнів, заперечується будь-яка подоба “Іншого” життя, то існує загроза фундаменту свободи вибору, неминучими стають конфлікти, в тому числі і на етнічному ґрунті.

Поняття етнічності є основним при дослідженні таких питань, як передумови, причини, шляхи попередження міжетнічних конфліктів, формування етнічної толерантності, права представників етнічних меншин і т. ін. Тому одночасно з пристосуванням до досвіду новизни, сучасна людина шукає точки опори, справжність і стійкість соціального життя, а різноманіття суб’єктивних позицій і можливостей самоідентифікації в багатому світі культури примушує її знову звернути увагу на міцні, зрозумілі ціннісні індекси, “духовні гени”, верхів’я та захисні функції етнічної культури. Вона (етнічна культура) виступає як осередок норм і цінностей життєдіяльності, інструмент виживання, орієнтація в світі, засіб самовизначення і самореалізації людини в ньому. При цьому межі етнічності спочатку проходять за антропологічними ознаками самоідентифікації людей, які мають спільні родові корені, які поглиблюються в історичний ґрунт генетичної та соціальної єдності.

У контексті дослідження поліетнічного соціуму цікаве припущення, висловлене Кваме Ентоні Аппія, про об’єднання різних ідентичностей у процесі самоідентифікації. Відомий американський філософ і культуролог пропонує визначати в кожній індивідуальній ідентичності ще два внутрішніх виміри – особистісний і колективний. При цьому він вважає, що формування колективних ідентичностей для індивіда служить основою і фундаментом об’єднання в соціальні групи. Обов’язковість ідентичності при цьому не піддається сумніву, оскільки завжди переконує людину у власному “Я” і свободі вибору. Така переконаність формується через діалогові форми прийняття (або неприйняття) індивіда іншими людьми і міжкультурні комуні-

кації. Крім того, ідентичність конституюється переважно через теоретичні постулати, практики, пред'явлені індивіду соціальними інститутами і його ближнім оточенням. На думку дослідника, людина вільна, поставити або не поставити колективні складові в центр своєї власної, індивідуальної ідентичності [17], зробивши особистий вибір. Право вибору, ступінь свободи і усвідомленість можуть привести індивіда або до інтеграції, гармонії з іншими етносами і культурами в соціумі, або до неприйняття, конфлікту та протистояння в ньому. Правом вибору зумовлюється вплив ідентичності на сферу прийняття рішень індивідом, відродження етнічних культурних відмінностей (особистісне) та утвердження національних особливостей культури (колективне).

Схожі погляди на проблему індивідуальної ідентичності і процес самоідентифікації можна знайти у Е. Еріксона, який розглядає ідентичність як психологічну та соціальну категорію. Говорячи про “більш широку” ідентичність – етнічну, національну, цивілізаційну, він припускає мати на увазі сукупність людей, об'єднаних певними історичними, мовними, релігійними і культурними зв'язками, по суті, зачіпаючи проблему міжкультурних комунікацій і говорити про соціальну, цивілізаційну ідентичності. “Ідентичність, – на думку вченого, – це перш за все показник зрілої (дорослої) особистості, витоки і таємниці організації якої приховані на попередніх стадіях онтогенезу.”

Цікаві в цьому напрямку висновки, наведені в статті І. Ю. Зарінова, з символічною назвою “Час шукати спільну мову”, в якій він намагається дати відповідь на питання “кому потрібна ідентичність?”. На його думку, члени поліетнічного і полікультурного соціуму здатні конструювати нові ідентичності як лише вже “історично сформовані, але, з огляду на різні причини, втрачені культурні характеристики і стандарти”. Вчений пропонує називати цей процес не конструкцією, а “реконструкцією”, в результаті якої виникає, на його погляд, активно “шукана етнічна ідентичність” [18, 12].

Побудову нової культурної ідентичності передбачається аналізувати з позиції відкритості, тому що вона постійно пере-

буває в стані змін і трансформацій. Як категорія, ідентичність здатна трансформуватися у свідомості індивідів тільки під час соціальної взаємодії і міжкультурних комунікацій. Багато десятиліть триваючу “суперечку примордіалізму – конструктивізму” можна вирішити таким чином: етнічність (етнічна ідентичність), може бути як штучно сконструйованою, так і мати “реальні” культурні підстави. Сама ж проблема ідентичності повинна бути пов’язана не стільки з питанням “хто ми є?” або “звідки ми прийшли?”, а з відповіддю на питання “ким і якими ми можемо стати?” [14]. Будучи властивістю індивіда (суб’єкта), ідентичність допомагає особистості “дорослішати”, приймати рішення і формувати себе такою, якою її бачить “Інший”.

Динамічно мінливий світ стирає грані, прибирає бар’єри і стіни, що розділяли колись “своїх” і “чужих”. Категорія “ми” сьогодні набуває більш широкого змісту, формулює відповідальність перед майбутнім, призводить до формування міжнаціональних спільнот щодо рішення проблем людства. На думку В. М. Межуєва “не можна сховатися в шкаралупу своєї етнічної чи національної ідентичності, але і в умовах глобальної економіки можна зберігати свою національну ідентичність, надавши їй характер культурної локальності, яка існує в масштабі вже не окремої країни чи регіону, а всього світу” [20, 24]. Можливо, більш перспективною виявиться намічена тенденція осмислення проблем етнічної, національної та культурної ідентичності, так само як і процесів самоідентифікації індивіда на стику багатьох гуманітарних наук. На нашу думку, феномен етнічної ідентичності повинен описуватися і вивчатися на конкретних прикладах, дослідження яких бере соціально-прагматичний характер і повинна враховувати вплив створеної нової ідентичності на соціальну структуру. Цей вплив має супроводжуватися органічним поєднанням імперативів модернізації зі збереженням основи культурної ідентичності, певної наступності в культурі. В іншому випадку, за наявності значних розривів у культурі і формуванні слабко пов’язаних між собою ідентичностей “з різних епох”, руйнується культурна тканина модернізуемого суспільства, і всі вважаємі успіхи модернізації рано чи пізно обертаються її поразками [21].

Ідентичність у сучасних умовах є складною системою, вона складається з безлічі різнорівневих і взаємозалежних компонентів. Ідентичність, спрямована на забезпечення самототожності людини до навколишнього світу, повинна структуруватися відповідно до мінливості соціальних та культурних умов життя (колективна ідентичність) і прийматися індивідом як особистісний вибір (особиста ідентичність). Шукану нову культурну ідентичність можна охарактеризувати як результат взаємодії людей і засвоєння кожним виробленого в процесі соціальної комунікації досвіду і знань. З'ясування механізмів і характеру ідентифікаційних процесів дає можливість регулювання взаємодії етносів, міжкультурні комунікації, запобігати напруженості та конфліктності ситуації. Сучасний процес ідентифікації це – постійний пошук і знаходження оптимальних взаємин між особистістю і суспільством, між людьми в процесі міжкультурної комунікації, пошук гармонії людини з самим собою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бауман З. Индивидуализированное общество. – М., 2002. – С. 176.
2. Малахов В. С. Неудобства с идентичностью [Текст] / В. С. Малахов // Вопросы философии. – 1998. – № 2. – С. 43-53.
3. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
4. Хюбнер Курт. Нация: от забвения к возрождению / Перевод с немецкого А. Ю. Антоновского. – М.: Канон+, 2001. – 400 с.
5. Taylor Ch. Sources of the Self. The Making of the Modern Identity / Ch. Taylor. – Cambridge, MA : Harvard University Press, 1996. – 608 p.
6. Kellner D. Popular Culture and the Construction of Postmodern Identity / D. Kellner // Modernity and Identity. – Oxford ; Cambridge, 1996. – P. 141, 142.
7. Идентичность // Новая философская энциклопедия: В 4-х томах. – М.: Мысль, 2001. – Т. 2. – С. 78.
8. Intercultural Communication: A Reader / Eds. R. E. Porter, L. A. Samovar. Wadsworth Publishing Company, Belmont, 1999. – С. 6-7.
9. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. – М., 1979. – 450 с.
10. Садохин А. П. Введение в теорию межкультурной коммуникации / А. П. Садохин. – М.: Высш. шк., 2005. – 310 с.

11. Deutsch K. Nationalism and Social Communication. An Inquiry into the Foundations of Nationality / K. Deutsch. – [2nd ed.]. – Cambridge, Mass. : MIT Press, 1966.

12. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. – М., 1995. – С. 74.

13. Geertz C. 1987. The Integrative Revolution: Primordial Sentiments and Civil Politics in the New States // Geertz C. The Interpretation of Cultures. – New York: Basic Books. – P. 259.

14. Hall St. Introduction: Who Needs “Identity”? // Questions of Cultural Identity / ed. by Stuart Hall, Paul du Gay. – London : Sage. – 1996. – P. 1-17.

15. Giddens A. Modernity and self identity/ Self and Society in late modern age. – Cambridge: Polity Press, 1991.

16. Сыроедова А. Опыт описания феномена локальности / А. Сыроедова // Человек. – 1995. – № 5. – С. 39.

17. Appiah K. A. Race, Culture, Indentity: Misunderstood Connections // Appiah K. A. Color Conscious. The Political Morality of Race / K. A. Appiah, A. Gutman. – Princeton, N.J. : Princeton UP, 1996. – P. 30-105.

18. Заринов И. Ю. Время искать общий язык (проблема интеграции и различных этнических теорий и концепций) / И. Ю. Заринов // Этнографическое обозрение. – 2000. – № 2. – С. 3-18.

19. Эрикссон Э. Идентичность: юность и кризис / Пер. с англ.; общ. ред. и предисл. А.В. Толстых – М. : Прогресс, 1996. – 255 с.

20. Межуев В. М. Модернизация и глобализация – два проекта “эпохи модерна” / В. М. Межуев // Глобализация и перспективы современной цивилизации / [отв. редактор К. Х. Делюкарров]. – М. : КМК, 2005. – С. 24.

21. Семененко И. С. Глобализация и социокультурная динамика: личность, общество, культура / И. С. Семененко // Полис. – 2003. – 24 февр. – С. 5-23.